

ECTS VODIČ ZA NASTAVNIKE I STUDENTE

SADRŽAJ

Predgovor	3
1. UVOD	4
1.1 Šta je Bolonjski proces?	4
1.2 Ko je uključen?.....	4
1.3 Razvoj Bolonjskog procesa	4
2. OSNOVNI POJMOVI ECTS-a.....	6
2.1 Kako se dodjeljuju bodovi ECTS-a?	8
2.2 Radno opterećenje	8
2.3 Ishodi učenja.....	8
2.4 Kada se aktiviraju bodovi ECTS-a?	9
2.5 Kojim predmetima ili kursevima se dodjeljuju bodovi ECTS-a?	9
2.6 Da li bodovi ECTS-a određuju nivo ili težinu predmeta ili kursa?	9
2.7 Da li su bodovi ECTS-a u direktnoj vezi s brojem časova nastave?	9
2.8 Šta je s problemom procjene formalne dužine studija?.....	9
2.9 Koja je razlika između dodjele bodova predmetima i dodjele bodova studentima?	10
2.10 Kako riješiti problem različitog sadržaja i obima ispita na matičnoj ustanovi i ustanovi koja je domaćin?.....	10
2.11 Kako se prenose bodovi ECTS-a?.....	10
2.12 Šta se dešava u slučaju neuspjeha na ispitu?	10
2.13 Šta je to modularizacija nastave?	11
2.14 Rezultat procesa učenja i kompetencije	11
2.15 Skala rangiranja ECTS-a	11
3. MJERENJE OPTEREĆENJA.....	13
4. SMJERNICE	14
5. BIBLIOGRAFIJA.....	15

Predgovor

Ovaj ECTS – vodič za studente i nastavnike na Univerzitetu Sinergija u Bijeljini predstavlja svojevrsni priručnik koji treba da pomogne studentima i nastavnicima u provođenju nastavnog procesa. Studentima će pomoći u što lakšem prilagođavanju na ECTS, a nastavnicima u kreiranju, izvođenju i opisu svojih nastavnih jedinica, kao i cjelokupnog nastavnog procesa.

Naime, ECTS (The European Credit Transfer and Accumulation System) je veoma bitan u kontekstu provođenja Bolonjskog procesa u Evropskom prostoru visokog obrazovanja – EHEA (European Higher Education Area). Univerzitet Sinergija Bijeljina na svim fakultetima i studijskim programima primjenjuje Evropski sistem prenosa i akumulacije bodova (ECTS). U prvom dijelu predstavljena je ideja ECTS-a, a zatim je obrađeno provođenje ECTS-a na Univerzitetu Sinergija u Bijeljini.

Temeljna premisa ovog uputstva o primjeni ECTS-a zasnovana je na stvaranju konzistentnog, lako provodivog, nedvosmislenog i upotrebljivog sistema kojim će se jasno precizirati vrijednosti bodova ECTS-a za svaku nastavnu jedinicu, semestar, akademsku godinu ili cjelokupni program koji diplomant završava.

Svi fakulteti Univerziteta Sinergija u Bijeljini već su usvojili nove nastavne planove i programe u kojima je izvršeno bodovanje svih predmeta prema ECTS-u, s tim da je na nekim planovima i programima napravljeno odgovarajuće revidiranje s ciljem poboljšavanja nastavnog procesa.

U Vodiču su date informacije o osnovnim dokumentima ECTS-a. Jedan od važnijih dokumenata jeste i Dodatak diplomi (Diploma Supplement) koji predstavlja svojevrsan standard i dodatak ECTS-u kojim se daju detaljne dodatne informacije o savladanom programu, kao i druge informacije od opšteg interesa kada je u pitanju struktura studija. U Vodiču su spomenute samo osnovne karakteristike ovog dokumenta.

Osnovni cilj Vodiča jeste prikaz osnovnih karakteristika ECTS-a, što će doprinijeti boljem razumijevanju ovog sistema, kako kod studenata, tako i kod nastavnog osoblja i kod svih ostalih zainteresovanih za kreiranje jedinstvenog prostora obrazovanja na tlu Evrope.

1. UVOD

1.1 Šta je Bolonjski proces?

Bolonjski proces je naziv reforme visokog obrazovanja u Evropi kojoj je osnovni cilj izgradnja jedinstvenog Evropskog prostora visokog obrazovanja (*EHEA – European Higher Education Area*). Reforma je započeta *Bolonjskom deklaracijom*, koju je 19. juna 1999. godine potpisalo 29 ministara obrazovanja iz evropskih zemalja, a koja počiva na nizu dokumenata i deklaracija kojima se daju osnovni principi utemeljenja, izgradnje i djelovanja univerziteta. Ovaj proces danas je dosegao ogromne razmjere i pretvorio u veliku i sveobuhvatnu reformu koja trenutno uključuje 46 zemalja. Učešće u Bolonjskom procesu zasnovano je na dobrovoljnoj odluci svake zemlje, odnosno njene visokoobrazovne zajednice.

Cilj Bolonjskog procesa nije harmonizacija nacionalnih edukativnih sistema nego obezbjeđenje „alata“ koji će te sisteme povezivati. Drugim riječima, nacionalni edukativni sistemi zadržavaju svoju raznolikost, dok Evropski prostor visokog obrazovanja unapređuje transparentnost između navedenih sistema visokog obrazovanja, implementira „alate“ koji omogućavaju prepoznavanje stepena obrazovanja i akademske kvalifikacije, mobilnost i razmjene između institucija. Reforma bazirana na deset jednostavnih ciljeva još uvijek je u fazi implementacije, a ono što je najvažnije jeste da su se sve zemlje učesnice složile o komparabilnom trocikličnom sistemu obrazovanja za dodiplomce (*bachelor* stepen) i za diplomce (*master* i *PhD*).

1.2 Ko je uključen?

Glavni učesnici u Bolonjskom procesu su ministri obrazovanja zemalja potpisnica *Bolonjske deklaracije*, kao i predstavnici evropskih univerziteta (EUA), profesionalne visokoobrazovne institucije (EURASHE), studenti (ESU), agencije za osiguranje kvaliteta (ENQA), Ujedinjene nacije obrazovanja, obrazovne i kulturne organizacije – Evropski centar za visoko obrazovanje (UNESCO – CEPES), Internacionalno obrazovanje (EI) i Business Evrope.

Proces je podržan od strane Evropske komisije i Vijeća Evrope. Svi članovi su uključeni u *Bologna Follow Up Group* (BFUG) koja se redovno sastaje i razmatra deset akcionih linija i podržava implementaciju *Bolonjske deklaracije*. Sastanak ministara obrazovanja održava se svake dvije godine gdje se razmatra trenutno stanje i posljednje faze implementacije Bolonjskog procesa a sve odluke se donose konsenzusom.

1.3 Razvoj Bolonjskog procesa

Godine 1998. Francuska, Italija, Velika Britanija i Njemačka potpisale su *Sorbonsku deklaraciju* koja se odnosi na harmonizaciju arhitekture u Evropskom sistemu visokog obrazovanja.

Bolonjska deklaracija imala je za glavni cilj stvaranje do 2010. godine koherentnog i kohezivnog Evropskog prostora visokog obrazovanja – EHEA-e – koji će:

- usvajanje sistema lako razumljivih, prepoznatljivih i uporedivih akademskih zvanja;
- usvajanje sistema s dva glavna ciklusa (dodiplomski - postdiplomski) studiranja;
- uspostavu Evropskog sistema prenosa bodova – ECTS-a;
- promovisanje efektivnog slobodnog kretanja studenata, nastavnika, naučnih saradnika i administrativnog osoblja uz prevazilaženje svih mogućih pravnih i administrativnih prepreka;
- promovisanje i unapređenje evropske saradnje u osiguranju kvaliteta s ciljem razvoja uporedivih kriterija i metodologija;
- promovisanje evropske dimenzije u visokom obrazovanju.

Nakon usvajanja *Bolonjske deklaracije* evropski ministri obrazovanja na redovnim bijenalnim sastancima usvojili su kominikee iz Praga (2001), Berlina (2003), Bergena (2005), Londona (2007), Leuvena (2009), Beča (2010) i Bukurešta (2012). Ovi kominikei pokazuju koliki je i kakav je postignuti napredak u provođenju Bolonjskog procesa, kao i koji su dostignuti kratkoročni i dugoročni prioriteti.

Tako su u Pragu dogovorene tri nove akcione linije:

- inkluzija strategije cjeloživotnog učenja (*lifelong learning*);
- uključenje visokoobrazovnih institucija i studenata kao esencijalnih partnera u procesu;
- promocija atraktivnosti Evropskog prostora visokog obrazovanja.

U Berlinu je dogovoreno da se proces ubrza postavljanjem vremenskog roka do 2005. godine za progres u oblastima osiguranja kvaliteta, adaptacije sistema glavnih ciklusa edukacije i priznavanja diploma/stepena obrazovanja. Odlučeno je da se doda dodatna akciona linija pod nazivom „Doktorske studije i promocija mladih istraživača“, čime je stavljen akcenat na doktorski program kao treći ciklus obrazovanja u Bolonjskom procesu.

U Bergenu ministri su se obavezali na rješavanje socijalne dimenzije Bolonjskog procesa i uklanjanje poteškoća za implementaciju tzv. mobilnosti, kao i unapređenje Procesu u oblasti: implementacije dogovorenih standarda u osiguranju kvaliteta, implementacije nacionalnih kvalifikacijskih okvira, dodjeljivanja i prepoznavanja zajedničkih diploma, kreiranja prilika za fleksibilne puteve učenja u visokom obrazovanju.

Na sastanku u Londonu ministri su naglasili kako je napravljen dobar uspjeh u realizaciji EHEA-e, ali je ipak još mnogo izazova ostalo.

Kominike iz Leuvena ističe važnost održavanja i postojanja *stakeholdera* nakon 2010. godine što znači da studenti, univerziteti i privreda, zajedno s nacionalnim vladama, dijele odgovornost za razvoj reformi i saradnje. Sastanku u Leuvenu prvi put su, pored 46 ministara obrazovanja iz evropskih zemalja, prisustvovali i ministri i predstavnici vanevropskih zemalja (Afrika, Azija, Sjeverna Amerika, Južna Amerika, Australija), kao i članovi *Bologna Policy Foruma*.

Na konferenciji u Beču usvojen je *2nd Bologna Policy Forum* gdje je službeno proglašen Evropski prostor visokog obrazovanja (EHEA).

Na posljednjoj ministarskoj konferenciji u Bukureštu zaključeno da su za uspjeh ECT S-a, korištenja dodatka diplomi, prepoznavanja, kvalifikacijskog okvira i osiguranja kvaliteta vitalni razvoj, razumijevanje i praktična primjena ishoda učenja. Institucijama je preporučeno da sve bodove ECTS-a povezuju s ishodima učenja i studentskim opterećenjem, kao i da ishodi učenja budu uključeni u procedure procjene.

U kreiranju prioriteta za period od 2012. do 2015. godine donešen je zaključak koji se direktno odnosi na ECTS – potrebno je osigurati da implementacija kvalifikacijskog okvira, ECTS-a i dodatka diplomi bude zasnovana na ishodima učenja.

2. OSNOVNI POJMOVI ECTS-a

ECTS (**E**uropean **C**redit **T**ransfer and **A**ccumulation **S**ystem) je, prije svega, efikasan instrument za kreiranje transparentnosti studijskih programa visokoobrazovnih ustanova i diploma koje one izdaju. ECTS olakšava povezivanje visokoobrazovnih ustanova i time širi mogućnosti izbora za studente, odnosno njihovu mobilnost tokom studija. Naime, ovaj sistem obrazovnim ustanovama olakšava priznavanje rezultata koje je određeni student postigao u savladavanju određenog programa studija na nekoj drugoj obrazovnoj ustanovi putem opšteprihvaćenih mjerila – bodova ECTS-a. Sistem ECTS se zasniva na tri osnovna elementa:

1. informacije o visokoobrazovnoj ustanovi kojima se daje uvid u nastavne programe i druge opšte uslove života i rada studenta;
2. informacije o studijskom programu koji je student pohađao i njegovom uspjehu u savladavanju tog programa;
3. međusobnom ugovoru, zaključenim između partnerske ustanove i studenta, kojim se obezbjeđuje priznavanje programa studija koji je student uspješno okončao u određenoj ustanovi.

Drugim riječima, upotreba bodova ECTS-a omogućava procjenu ukupnog opterećenja studenta prilikom savladavanja određenog dijela studijskog programa, ali ne daje sliku o uspjehu s kojim je student savladao taj program. Ocjene, izražene paralelno, lokalnim nacionalnim sistemom ocjenjivanja i skalom rangiranja ECTS-a predstavljaju ukupno mjerilo tog uspjeha.

Dakle, ECTS je osmišljen kao jedinstven sistem koji omogućava lakšu prepoznatljivost i poređenje različitih obrazovnih programa na univerzitetima i drugim visokoobrazovnim institucijama u zemljama Evrope. Čitav sistem je zasnovan na bodovima koji izražavaju opterećenje studenta u savladavanju određenog programa studija. U najkraćem možemo reći to je "faktor težine" određenog predmeta ili studija.

Naravno, u cilju racionalizacije prostora studija u Evropi jasno je rečeno da je za jednu akademsku godinu potrebno sakupiti 60 bodova ECTS-a, odnosno po 30 za semestar, odnosno 20 za trimestar. Primjena ECTS-a u univerzitetској praksi, kao što smo ranije naglasili, doprinosi pokretljivosti studenata u Evropskom prostoru visokog obrazovanja jer mogućnost prenosa i akumulacije bodova, stečenih na različitim obrazovnim ustanovama, stvara polazne pretpostavke kvalitetne međuuniverzitetske saradnje.

Između ostalog, ECTS nije samo „faktor težine“ određenog programa nego i najbolji indikator profila određenog studija koji je određeni student završio, a koji je od velikog značaja za poslodavce.

U narednom dijelu predstavimo neke osnovne pojmove koji vrlo često koriste u dokumentima i publikacijama povezanim s ECTS-om.

Credits – bodovi su ključni element ECTS-a i dodjeljuju se pojedinim kursevima, modulima ili predmetima, kao i drugim oblicima savladavanja predviđenog programa studiranja kao što su projekti, seminari, studije, eksperimentalni rad, ispiti, rad na terenu, disertacije.... Bodovi ECTS-a predstavljaju kvantitativno mjerilo ukupno uloženog rada studenta u savladavanju predviđenog programa i studentu se dodjeljuju nakon uspješnog okončanja navedenog programa. Bodovi su bazirani na radnom opterećenju studenta koje mu je potrebno da bi dosegao određeni ishod učenja. Dakle, bodovi ECTS-a predstavljaju cjelokupan rad studenta, a ne samo vrijeme provedeno u nastavi.

Student workload – termin koji označava tzv. opterećenje studenta u savladavanju određenog studijskog programa, odnosno predmeta, te predstavlja relativno mjerilo ukupnog rada studenta. Prvenstveno podrazumijeva vrijeme provedeno na nastavi i u pripremi za nastavu, učenje, rad na projektima, seminarskim i drugim radovima, praksi, studijskim boravcima u privredi i tome slično. Opterećenje po pojedinom predmetu iskazuje se brojem bodova u odnosu na ukupan broj bodova (opterećenje) u toku jedne akademske godine (preporučeno 60 bodova).

Student Application Form – je formular za prijavljivanje studenta na studije na nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi i predstavlja dokument ECTS-a koji obuhvata osnovne podatke o studentu i njegovoj matičnoj instituciji. Prijava se popunjava uz konsultacije s koordinatorom za ECTS matične institucije i uz nju se prilaže prijedlog ugovora o studiranju i prepis ocjena.

Learning Agreement – ugovor o studiranju na nematičnoj visokoobrazovnoj ustanovi kojim se definiše program studiranja za svakog studenta, a potpisuju ga student, matična ustanova i ustanova koja je domaćin. Ovim ugovorom se obezbjeđuje priznavanje realizovanog programa od strane matične ustanove. U osnovi se sačinjava preliminarni ugovor koji se može mijenjati uz saglasnost svih potpisnika.

Transcript of Records – prepis ocjena je dokument koji ustanovi koja je domaćin pruža detaljne podatke o prethodno realizovanom programu na matičnoj instituciji (iskazanom i putem bodova ECTS-a za svaki predmet) i postignutim rezultatima studenta. Uspjeh studenta se iskazuje kako na bazi važećeg domaćeg sistema ocjenjivanja, tako i primjenom opšte skale bodova ECTS-a.

Information Package – „informacijski paket“, odnosno informator o studijama, predstavlja vodič kroz program i pravila studija na određenoj visokoškolskoj ustanovi, koji daje kompletnu informaciju o obrazovnim profilima, predmetima, kursevima (obaveznim i izbornim), te sistemu studiranja. On obavezno mora da sadrži opis sadržaja predmeta, opis predviđenog opterećenja za njihovo savladavanje (bodove ECTS-a) i detalje o sistemu polaganja ispita, te način ocjenjivanja. Istovremeno ovaj vodič zainteresovanim studentima i akademskom osoblju treba da pruži osnovne informacije o samoj ustanovi, uslovima života (smještaj, osiguranje, medicinska zaštita) i ostalim aktivnostima na univerzitetu, fakultetu i njegovim odsjecima.

Diploma Supplement – dodatak diplomi je dokument koji se prilaže diplomi ili drugom dokumentu o završenom određenom stepenu studija. Ovim dokumentom se daje detaljan uvid u nivo, prirodu, sadržaj studija, te sistem i pravila studiranja na određenoj visokoškolskoj ustanovi. Dodatak diplomi sačinjava visokoobrazovna ustanova koja izdaje i diplomu u skladu s opštim modelom ovog dokumenta koji je usvojen na evropskom nivou.

Recognition of Diplomas/Qualification – priznavanje diploma, odnosno kvalifikacija, predstavlja postupak priznavanja određene kvalifikacije stečene u nekom drugom obrazovnom sistemu, uz procjenu i utvrđivanje ekvivalenta diplome (akadenskog zvanja ili kvalifikacije) u odnosu na domaći obrazovni sistem i važeću domaću nomenklaturu.

2.1 Kako se dodjeljuju bodovi ECTS-a?

Bodovima ECTS se izražava obim učenja na temelju definisanih ishoda učenja i pripadajućeg radnog opterećenja. Prilikom izračunavanja broja bodova za određen predmet ili kurs, treba uzeti u obzir dva polazišta i standarda:

1. Jedna akademska godina nosi ukupno 60 bodova, jedan semestar 30, a jedan trimestar 20 bodova;
2. Student prilikom studiranja radi, kao i svaki drugi radnik (učestvuje u nastavi i konsultacijama, priprema se za nastavu, uči, priprema seminarske radove, projekte i sl.), prosječno ne više od 8 sati dnevno i to 5 dana nedjeljno, tj. ukupno 40 sati nedjeljno.

2.2 Radno opterećenje

Ako se prihvati prosjek od 45 radnih nedjelja tokom jedne školske godine (po 15 nedjelja u dva semestra i 15 nedjelja za pripreme i ispite), te opterećenje od 40 sati nedjeljno, tada se dobije ukupno 1.800 radnih sati rada studenta tokom jedne školske godine. S obzirom da jedna školska godina nosi 60 bodova, možemo zaključiti kako jedan bod ECTS-a odgovara naporu od približno 30 radnih sati. Ovakav model proračuna bodova ECTS-a preuzeo je i Univerzitet Sinergija u Bijeljini.

Kvantitativna procesna opterećenja studenta u savladavanju određenog studijskog programa predstavljaju jedan od najvećih izazova u primjeni sistema bodova i nešto oko čega se i danas na univerzitetima vode najveće rasprave. Posebno ako se ovaj sistem primjenjuje u smislu akumulacije bodova tokom studija. Iako još uvijek ne postoji opšta saglasnost o kriterijumima ove procjene, sljedeći primjeri mogu da posluže u orijentacionoj procjeni i početnom sagledavanju moguće raspodjele bodova u okviru određenog nastavnog programa.

U Bosni i Hercegovini nastavni proces na univerzitetima je generalno postavljen na 15 nedjelja nastave. Objektivno zbog ispitnih rokova u oktobru, februaru ili junu, nastavni proces najčešće traje 12 nedjelja, te bi tako ovu činjenicu trebalo uzeti u obzir kod definisanja opšte politike bodovanja ECTS-om na nivou bosanskohercegovačkih univerziteta na nekom eventualnom zajedničkom projektu.

Kvantitativna procjena individualnog rada studenta potrebnog za uspješan završetak određenog programa, kursa ili predmeta, nesumnjivo je najteži dio u pripremi ove procedure. Ona zavisi od naučne discipline i složenosti predviđenog programa. Pritom, treba imati u vidu vrijeme potrebno za sakupljanje i odabiranje literature u vezi s temom i predmetom, za čitanje literature, pripremu pisanog i usmenog dijela ispita, pisanje seminarskog ili završnog rada, nezavisni rad u laboratoriji...

Bez obzira na sve navedeno, mora se postaviti dovoljno konzistentan sistem jednak za sve jer dolazimo u opasnost da ECTS bude prilagođavan prema pojedinačnim predmetima, odnosno nastavnicima. U procjenama bi bilo korisno primjeniti i određena opšta pravila o vremenu potrebnom za savladavanjem pisanog teksta koja ovdje nećemo elaborirati.

2.3 Ishodi učenja

Ishodi učenja su navodi o tome šta student zna, razumije i može učiniti po završenom procesu učenja. Ostvarenje ishoda učenja mora biti vrednovano pomoću postupaka utemeljenih na jasnim i transparentnim kriterijumima. Ishodi učenja povezani

su sa pojedinim dijelovima studijskih programa i sa studijskim programima u cjelini. Takođe, upotrebljavaju se u kontekstu Evropskog kvalifikacionog okvira i nacionalnih kvalifikacionih okvira pri opisivanju nivoa konkretne kvalifikacije.

2.4 Kada se aktiviraju bodovi ECTS-a?

Važno je napomenuti da se bodovi ECTS-a aktiviraju tek po uspješnom kompletiranju čitavog kursa, odnosno tek po upisu ocjene za položeni ispit.

2.5 Kojim predmetima ili kursevima se dodjeljuju bodovi ECTS-a?

Bodove ECTS-a trebalo bi dodijeliti svim predmetima ili kursevima, i obaveznim i izbornim. Bodove treba dodijeliti i radu na projektima (naučnim i stručnim), različitim radovima, disertacijama, kao i praktičnom radu, ukoliko su ove aktivnosti sastavni dio nekog programa, kako na osnovnim, tako i na postdiplomskim studijama. Drugim riječima, svi se predmeti ravnopravno tretiraju bez obzira na njihovu važnost.

2.6 Da li bodovi ECTS-a određuju nivo ili težinu predmeta ili kursa?

Ne! Nivo predmeta ili kursa ne može biti određen bodovima ECTS-a. Predmet ili kurs koji je zahtjevniji i napredniji, ili na određenom višem nivou, ne mora da nosi više bodova ECTS-a od kursa koji je manje zahtjevan. U ECTS-u nivo predmeta ili kursa opisan je u informacijskom vodiču svake konkretne ustanove.

Tu su navedeni ciljevi kursa, nivo znanja koji je preduslov za pohađanje predmeta ili kursa, metode predavanja i učenja koje se koriste, način ocjenjivanja i opis sadržaja kursa. Sve ovo pomaže studentu i koordinatoru za ECTS matične obrazovne ustanove da procjeni podesnost određenog kursa za prijenos i nivo na kome će biti priznat u programu u matičnoj ustanovi.

2.7 Da li su bodovi ECTS-a u direktnoj vezi s brojem časova nastave?

U najjednostavnijem slučaju – da! Ali ponovo treba naglasiti da se bodovi ECTS-a ne zasnivaju samo na broju časova nastave (predavanja, seminari, vježbe, konsultacije) već na kompletnom radu koji ta nastava inicira (terenski rad, učenje, rad na računaru i dr.).

Kada se nastava, koja traje godinu dana na nekoj obrazovnoj ustanovi, sastoji samo iz tradicionalnih predavanja, konsultacija i ispita, veoma je vjerovatno da je obim nastave u direktnoj vezi s radom studenta, pa i s bodovima ECTS-a kursa. Priroda ovog odnosa može da se mijenja shodno tome kako se kurs razvija. Ovo će biti očigledno ako uzastopne godine kursa imaju različit zbir nastave, a pritom bi svaka godina trebala da ima zbir od 60 bodova. Susjedne institucije koje podučavaju studente različitih sposobnosti mogu da izaberu različite strategije podučavanja.

2.8 Šta je s problemom procjene formalne dužine studija?

U nekim sistemima visokog obrazovanja prosječno vrijeme koje je studentima potrebno da završe studij duže je od propisanog vremena trajanja studija. Bodove ECTS-a uvijek treba dodjeljivati propisanoj dužini studija, a ne prosječnom vremenu koje je lokalnim studentima

potrebno da bi te studije završili. Ovo može da stvori probleme gostujućim studentima jer će za program studija koji nosi 60 bodova možda morati da uložiti više rada od prosječnog lokalnog studenta.

2.9 Koja je razlika između dodjele bodova predmetima i dodjele bodova studentima?

Bodovi ECTS-a namjenjeni su predmetima, ali student dobija bodove samo ako uspješno završi predmet prema važećim kriterijima na ustanovi gdje predmet ili kurs pohađa. Drugim riječima, studenti ne dobijaju bodove ECTS-a samo za pohađanje nastave, zbog boravka u inostranstvu ili na drugoj domaćoj instituciji. Oni moraju položiti ispite prema propisima ustanove domaćina i time ispuniti ciljeve kursa koje propisuje program.

2.10 Kako riješiti problem različitog sadržaja i obima ispita na matičnoj ustanovi i ustanovi koja je domaćin?

Puno priznavanje podrazumijeva ne samo to da period studiranja na drugoj instituciji zamjenjuje uporedan period studiranja na matičnoj ustanovi, već i to da ispiti položeni na drugoj ustanovi zamjenjuju ispite na matičnoj. Ponekad, matični ispiti pokrivaju širi obim predmeta i ne mogu biti formalno zamijenjeni. U takvim slučajevima matična ustanova studentu mora da pruži garanciju da će ispiti položeni na ustanovi domaćinu biti uzeti u obzir, npr. izuzimanjem odgovarajućeg dijela gradiva pri polaganju završnog ispita na matičnoj ustanovi.

2.11 Kako se prenose bodovi ECTS-a?

Prenos bodova mora biti praćen odgovarajućom dokumentacijom i ugovorima koje zaključuju student, matična ustanova i ustanova domaćin koja prima studenta. Matična ustanova i ustanova domaćin pripremaju i razmjenjuju prepise ocjena i drugih podataka za svakog studenta koji odlazi da studira na nematičnu obrazovnu ustanovu u zemlji ili inostranstvu, te pritom koristi ECTS prije i poslije perioda studiranja na nematičnoj obrazovnoj ustanovi. Student ima pravo da dobije prepis ocjena za svoje potrebe. Matična ustanova priznaje broj bodova koje su njeni studenti stekli na partnerskoj ustanovi u zemlji ili inostranstvu, tako da bodovi za položen predmet ili kurs daje garanciju da će bodovi za odobren program studija biti preneseni.

2.12 Šta se dešava u slučaju neuspjeha na ispitu?

Odgovornost za dodjeljivanje bodova ima obrazovna ustanova koja je domaćin pa se studenti ponekad vrate kući s nešto manje bodova nego što su očekivali. Ako ustanova domaćin sopstvenim studentima nudi drugu šansu za procjenjivanje znanja, gostujući bi student onda trebao da iskoristi tu mogućnost. Kada to nije moguće, pitanje daljeg napredovanja studenta ostaje na matičnoj ustanovi, u skladu s njenim pravilima studiranja. Uvijek postoji mogućnost da student u sljedećem semestru nadoknadi broj bodova nekim drugim kursom, kako bi mu konačan zbir bodova na kraju studija bio maksimalan.

U slučaju ozbiljnog neuspjeha student bi trebao da ponovi potrebni period studiranja na matičnoj ustanovi, produžavajući tako svoje studije. Bodove iz kurseva u kojima je bio uspješan svakako bi trebalo prenijeti.

2.13 Šta je to modularizacija nastave?

U nekim obrazovnim sistemima programi studija su podijeljeni na odgovarajuće cjeline, tzv. module. Cilj modularizacije nastave jeste bolje profilisanje nastavnih sadržaja i njihovo povezivanje usmjereno ka postavljenim ciljevima ukupnog nastavnog programa. U široj tematskoj oblasti, bitnoj za određenu završnu kvalifikaciju, moduli obuhvataju blokove nastave i drugih aktivnosti studenata usmjerenih ka sticanju specifičnih znanja i vještina (praktična nastava, terenski rad, rad na projektima, seminarski radovi).

Postoji više nivoa modularizacije nastave, pri čemu je određeni modul uvijek jedan zatvoreni dio neke cjeline (predmeta, grupe predmeta ili cijelog obrazovnog profila). Načini modularizacije nastave veoma su različiti i ne mogu im se dati opšte pretpostavke. U nekim slučajevima modularizacija podrazumijeva grupisanje manjih nastavnih cjelina iz određene oblasti, a u drugim podjelu velikih blokova nastave na manje cjeline, pri čemu je jedan od ciljeva postizanje ravnomjernije raspodjele opterećenja studenata tokom studija. Moduli mogu biti obavezni i izborni, poželjno je da nose približno isti broj bodova ECTS-a, a njihovim kombinovanjem može se obezbijediti raznovrsnost izlaznih profila.

2.14 Rezultat procesa učenja i kompetencije

Krajnji rezultat nastavnog procesa definiše se na tri nivoa:

- Nivo cjelokupnog programa na osnovukojeg student stiče zvanje;
- Nivo svake godine studija u okviru tog programa;
- Nivo svakog predmeta, kursa ili modula.

Pod pojmom krajnji rezultat nastavnog procesa podrazumijeva se stečeno znanje, analitičke i praktične vještine, itd.

U sljedećem koraku vrši se procjena koliko je vremena potrebno da bi se postigao svaki od navedenih krajnjih rezultata nastavnog procesa. Proračun se zasniva na pretpostavci šta jedan prosječan student može da uradi za neko određeno vrijeme. U slučaju da se ovaj proračun ne poklapa s raspoloživim vremenom, neophodno je naći kompromis između, s jedne strane, nivoa znanja i vještina prema predviđenim krajnjim rezultatima nastavnog procesa, i s druge strane, raspoloživog vremena. To znači da će se krajnji rezultat nastavnog procesa najvjerovatnije morati prilagoditi, te realnije procijeniti ukupno trajanje studija za prosječnog studenta. Ukoliko se ovaj proces izvede na pravi, odnosno konzistentan način, znaće se koliko je vremena dovoljno za savladavanje svakog predmeta, kursa ili modula, te koliki se broj bodova tim jedinicama dodjeljuje.

Univerzitet treba da za svaki predmet, kurs ili modul, koji je definisan u informacijskom vodiču, opiše šta je to što se očekuje od studenta da zna i razumije, kojim vještinama treba da vlada, te koji je način provjere i ocjenjivanja da li je to i postignuto.

2.15 Skala rangiranja ECTS-a

Ocjenjivanje, tačnije, rangiranje prema skali ECTS-a, nema za cilj da zamijeni postojeće nacionalne sisteme. Naprotiv, cilj uvođenja skale ECTS-a jeste da nacionalne

sisteme ocjenjivanja napravi transparentnijim i razumljivijim drugim sistemima širom Evrope, te da kao takav posluži poboljšanju mobilnosti studenata i akademskog osoblja. Ocjenjivanje putem skale ECTS-a stoga nema bilo kakvu nacionalnu uslovljenost, nego je usmjereno na ocjenu sposobnosti studenta u odnosu na druge studente unutar istog sistema.

Ocjena ECTS-a zasnovana je na principu rangiranja studenata unutar jedne određene grupe, pri čemu su osnovne dvije grupe:

a) grupa studenata koja je dobila prolaznu ocjenu iz ispitivanog predmeta; i

b) grupa studenata koja nije zadovoljila postavljene kriterije.

Obje ove grupe dalje se ocjenjuju nezavisno jedna od druge, s tim da se:

1. studenti prve grupe dijele u pet podgrupa:

- najboljih 10% - ocjena A;
- sljedećih 25% - ocjena B;
- sljedećih 30% - ocjena C;
- sljedećih 25% - ocjena D;
- posljednjih 10% - ocjena E prema tabeli 1;

2. studenti druge grupe, odnosno oni koji nisu zadovoljili postavljene kriterijume dijele se u dvije podgrupe:

- FX (*Fail* - potreban je određeni dodatni rad kako bi mu se mogli dodijeliti bodovi); te
- F (*Fail*-pao; potreban je značajan rad za sticanje bodova).

Tabela 1. Skala rangiranja studenata ECTS-om

Ocjena ECT(A)S-a	% od ukupnog broja studenata koji su s uspjehom okončali kurs ili predmet	Komentar
A	10	Skala ECTS-a ne koristi opisna objašnjenja postignutog uspjeha tipa "odličan", "vrlo dobar" itd.
B	25	
C	30	
D	25	
E	10	
FX	--	
F	--	

Neophodni preduslovi za dodjelu ocjene ECTS-a jesu posjedovanje odgovarajućeg, dovoljnog broja podataka o ispitu, ukupan broj studenata na ispitu itd. Posmatrana grupa studenata mora biti dovoljno velika da pruži zadovoljavajuću statističku ocjenu skupa, uz odgovarajuću statističku obradu podataka, te kontrolu kvaliteta ostvarenih rezultata.

Visokoobrazovne ustanove bi trebalo da obezbijede ocjene ECTS-a za sve studente, ali i da uvažavaju ocjene ECTS-a koje su stečene na drugim ustanovama.

Upotreba skale rangiranja ECTS-a nije obavezna, ali se njeno korištenje preporučuje svim ustanovama koje primjenjuju bodovni sistem ECTS-a.

Na Univerzitetu Sinergija u Bijeljini koristi se sljedeća tabela vrednovanja rada studenta:

Ocjena ECT(A)S-a	Ocjena	Opis
------------------	--------	------

A	10	izvanredan uspjeh
B	9	iznad prosjeka
C	8	prosječno s manjim greškama
D	7	dobro sa značajnim nedostacima
E	6	zadovoljava minimalne kriterije
F, FX	5	ne zadovoljava

3. MJERENJE OPTEREĆENJA

Kancelarija za obezbjeđenje kvaliteta Univerziteta Sinergija u Bijeljini kreirala je anketu za studente i organizovala redovno anketiranje studenata, nakon polaganja njihovih ispita, kojim se nastoji izmjeriti tzv. „opterećenje“ studenta. Anketiranje se obavlja dva puta godišnje, na početku nastave u zimskom i ljetnom semestru, kako bi se pokrili ispiti koje su studenti polagali u prethodnom vremenskom periodu.

Anketiranje je važno i značajno zato što studenti, prema vlastitom nahođenju, ocjenjuju koliko im je vremena bilo potrebno za savladavanje i izradu određenih dijelova ispita, odnosno pojedinog predmeta. Veoma je bitno napomenuti da studenti ocjenjuju svaku svoju pojedinačnu aktivnost kao što su: priprema za pisani dio ispita, priprema za usmeni dio ispita, priprema i utrošeno vrijeme za izradu seminarskog rada, priprema i izrada kolokvija u toku slušanja određenog predmeta, te sve ostale dodatne aktivnosti koje se sprovode tokom slušanja određenog predmeta.

Anketiranje provode koordinatori za ECTS fakulteta na nivou organizacione jedinice Univerziteta, odnosno fakulteta, te vrše odgovarajuće analize i poredbe dobijene rezultate s rezultatima ranijih anketa.

Nakon analize na nivou fakulteta, kreira se uporedna anketa na nivou cijelog Univerziteta i poredi s rezultatima iz prethodnih godina.

Rezultati ankete razmatraju se prvo na nivou organizacionih jedinica, te nakon usvajanja i donošenja odgovarajućih zaključaka naučno-nastavnih vijeća fakulteta, zbirni rezultati ankete upućuju se Senatu Univerziteta na konačno razmatranje.

Školska godina:
Fakultet:

Naziv predmeta	Se mes tar	Vrijeme (u satima) utrošeno na:					Ukupno (sati)
		Izradu seminarskih radova/programa	Pripremu kolokvija	Pripremu pismenog ispita	Pripremu usmenog ispita	Ostalo	
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							

Takođe, važan element u praćenju funkcionisanja ECTS-a na nivou Univerziteta Sinergija u Bijeljini predstavlja Fakultetski informacioni sistem (FIS) kao glavni izvor informacija koje se tiču i studentskih prava i obaveza.

4. SMJERNICE

Bodovi ECTS-a dodjeljuju se svim komponentama programa visokog obrazovanja, te omogućavaju prenos i akumulaciju bodova.

Bodovi ECTS-a povezuju se s ishodima učenja.

Bodovi ECTS-a dodijeljeni su svim komponentama na više od 75% programa visokoobrazovnih ustanova, omogućavajući prenos i akumulaciju bodova i njihovu povezanost s ishodima učenja ili su bodovi dodijeljeni svim komponentama programa visokoobrazovnih ustanova koristeći sisteme kompatibilne ECTS-u, kao i povezanost bodova sa ishodom učenja.

Bodovi ECTS-a dodijeljeni su 50% do 75% svih programa visokoobrazovnih ustanova, te su bodovi demonstrativno povezani s ishodima učenja ili su bodovi ECTS-a dodijeljeni svim komponentama programa visokoobrazovnih institucija u više od 75% programa omogućavajući prenos i akumulaciju bodova, ali nisu direktno povezani s ishodima učenja.

Bodovi ECTS-a dodijeljeni su najmanje 49% programa visokoobrazovnih institucija ili nacionalni sistem bodovakoji se koristi nije u potpunosti kompatibilan s ECTS-om.

ECTS se koristi u svim programima, ali samo za prenos bodova.

Za razliku od smjernica koje postoje za prvi i drugi ciklus studija, trenutno ne postoji jedinstveni model trećeg ciklusa studija; pojedini modeli variraju, ne samo od zemlje do zemlje, nego se čak i unutar jednog nacionalnog sistema obrazovanja javljaju mnoge varijacije. Ovo se može povezati sa studijem prvog ciklusa gdje unutar zemalja EHEA-e koegzistiraju prvi ciklusi studija koji nose 180 i 240 bodova ECTS-a, kao i programi koji imaju različitu strukturu. Situacija u sistemu drugog ciklusa studija mnogo je jednostavnija i homogenija jer većina njihovih programa ima strukturu od 120 bodova ECTS-a.

Razvoj doktorskih studija, kao trećeg ciklusa studija, jeste jedan neprekidan proces. Doktorske studije karakteriše velika međudržavna i međuinstitucionalna raznolikost kada su u pitanju trajanje studija, institucionalne postavke i korištenje ECTS-a. Njihov karakter varira od obrazovnog programa velike strukture, unutar različitih modela doktorskih ili diplomskih škola, do istraživanja koja se sprovode nezavisno pod supervizijom.

Imajući u vidu sve navedeno, a da bi se učvrstila zajednica EHEA-e, neophodno je elemente ECTS-a povezivati s ishodom učenja. Razvoj, razumijevanje i praktična primjena ishoda učenja ključna je za uspjeh ECTS-a, dodatka diplomi, prepoznavanja, kvalifikacijskog okvira i osiguranja kvaliteta, a svi ovi elementi su međuzavisni. Sve visokoobrazovne ustanove pozvane su da povežu svoje bodove s ishodima učenja i studentskim optrećenjem, kao i da se sve više uključuju u postignuće procjene ishoda učenja.

Evropska komisija predlaže reviziju direktive Evropske unije o prepoznavanju profesionalnih kvalifikacija u skladu s ECTS-om, evropskim kvalifikacijskim okvirom i ishodima učenja. Naime, veoma je bitno prepoznati važnost ova tri elementa u procesu priznavanja zvanja i diploma stečenih na drugim obrazovnim ustanovama.

Prema kominikeu iz Bukurešta, mobilnost tokom studija je veoma bitna za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju, a u cilju što lakšeg zapošljavanja studenata.

Na kraju uključenje u proces internacionalizacije, kao glavnog cilja Bolonjskog procesa, nije samostalna aktivnost nego na njega utiču tri faktora: (1) uspostavljanje ECTS-a kao glavnog promotora studentske mobilnosti; (2) promocija prilika za studente i nastavno osoblje za treninge i istraživanja u inostranstvu; te (3) razvoj komparabilnih programa koji će osigurati da diplome prvog ciklusa studija budu relevantne i uporedive na evropskom tržištu rada, odnosno na tržištu rada Evropske unije, a ne samo na užim nacionalnim tržištima rada.

Na ministarskoj konferenciji, održanoj 2001. godine u Pragu, istaknuto je kako je vrlo važna velika fleksibilnost i prihvatanje procesa prilagođavanja kvalifikacija podržanih sistemima dodjele i akumulacije bodova, kao što je ECTS ili neki komparabilni sistem. U svakom slučaju, međusobno prepoznati sistem osiguranja kvaliteta omogućit će studentima da budu konkurentni na zajedničkom evropskom tržištu rada. Načelno gledano, korišćenje bodovnog sistema i dodatka diplomi omogućiće i ubrzati procese u ovom pravcu.

5. BIBLIOGRAFIJA

1. ECTS vodič za nastavnike i studente Univerziteta u Zenici, Univerzitet u Zenici, Ured za osiguranje kvaliteta i ECTS odbor UNZE, D. Petković, Zenica 2005/2006
2. The European Higher Education Area in 2012, Bologna Process Implementation Report; EACEA P9 Eurydice, April 2012. Brussels.
3. International Quality Assurance Benchmarking, D. Blackstock, N. Burquel, N. Comet, et others. ENQA AISBL, Brussels, Belgium. ISBN 978-952-5539-68-4 ISSN 1458-106X
4. International Openness and the External Dimension of the Bologna Process History and the Way Forward. Ligia Deca, EHEA, Vilnius, Bologna and Higher Education Experts Seminar, 4-6 June 2012.
5. The EHEA in 2012: Bologna Process Implementation Report, A. Rauhvargers, Latvia, BFUG Implementation WG
6. Qualification frameworks, quality assurance, recognition and transparency tools – Putting Bucharest on track, A. B. Pedersen, Danish Agency for Universities and Internationalisation, 2012.
7. Engineering Education and the Bologna Process, A joint communication of SEFI and BEST in view of the 8th Ministerial Conference in Bucharest, 26-27 April 2012.
8. The Social Dimension in the Bologna Process, B. Power, Vilnius, 4-6 June 2012.
9. Discussing Mobility, K. Ordnung, Vilnius 4-6 June 2012. Seminar: Putting Bucharest's Conclusions on Track
10. Informacije o implementaciji Bolonjskog procesa u FBiH sa prijedlogom prioriteta i mjera za unapređenje procesa, Federalno Ministarstvo obrazovanja i nauke, oktobar 2011 godine, Mostar, Bosna i Hercegovina.
11. Quality Assurance and Learning Outcomes; L. Adamson, M. Becerro, P. Cullen, L. Gonzales – Vega, J. J. Sobrino, N. Ryan, ISBN 978-952-5539-58-5 ISSN 1458-106x, ENQA, Helsinki Finland 2010.
12. Accreditation Models in Higher Education – Experiences and Perspectives, P. Di Naura, P. L. Omar, A. Schade, J. P. Scheele eds, ENQA, Helsinki, Finland 2004, ISBN 952-5539-01-6 ISSN 1458-106x
13. Benchmarking in the Improvement of Higher Education, K. Hamalainen, K. Hamalainen, Anette Dorge Jessen, M. Kaartinen – Koutaniemi, D. Kristoffersen, Helsinki Finland 2003, ISBN 951-98680-7-0 ISSN 1458-106X
14. Bucharest Communiqué: Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area.. 26 – 27 April 2012.

15. Informacija o Historijatu Bolonjskog procesa sa pregledom relevantnih dokumeanta, Federalno Ministarstvo Obrazovanja i nauke, Sektor za visoko obrazovanje, April 2011. Godine.
16. ECTS User Guide. ISBN 978-92-79-09728-7 European Communities 2009. Belgium
17. Bologna Policy Forum Statement, Vienna, March 12, 2010.
18. Statement by the Bologna Policy Forum 2009. April 29, 2009. Louvain Belgium.
19. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Leuven and Louvain – la – Neuve, 28-29. April 2009.
20. London Communiqué – Towards the European Higher Education Area: responding to Challenges in Globalised world, 18 May 2007.
21. Communiqué of the Conference of European Ministers Responsible for Higher Education, Bergen 19-20 May 2005.
22. Communiqué of the Conference of Ministers responsible for Higher Education in Berlin, 19 September 2003, Realising the European Higher Education Area.
23. Towards the European Higher Education Area – Communiqué of the meeting of European Ministers in Charge of Higher Education in Prague on May 19th 2001., The Bologna Declaration of June 19th 1999.

